

XII. Uluslararası
Dünya Dili Türkçe
Sempozyumu

BİLDİRİ KİTABI

Gazi Üniversitesi

21-23 Ekim 2020

EDİTÖR

Prof. Dr. İhsan KALENEROĞLU

Ankara, 2020

Bektaşî Şâiri Sinoplu/Batumlu Yesârî Baba Hakkında Yeni Bilgiler

Prof. Dr. Eyüp AKMAN*

Özet

Asıl adı Mehmet'tir. 1803 yılında Gürcistan'ın Batum şehrinde doğmuştur. Anadolu'nun pek çok yerini dolaşmış, Bektaşîliğe intisap etmiştir. Ankara'da Hacı Bektaş Dergahı'nda uzun yıllar kalarak "baba" mertebesine kadar yükselmiştir. Hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Şâirliğe nasıl başladığı, üstadının kim olduğu gibi bilgiler belirsizdir. Sadece, "solak" anlamına gelen Yesârî mahlası aldığını biliyoruz.

Halkı irşad için Sinop'a gelen ve orada faaliyetlerde bulunduktan sonra 1881 yılında yine orada vefat eden Yesârî Baba, döneminde pek çok âşığa tesir etmiştir. Bu âşıklar, Tokatlı Gedayi, Zileli Ceyhuni, Kastamonulu Kemali Baba ve Kastamonulu Âşık Fevzi'dir.

Âşık Fevzi, 1857-1917 yılları arasında yaşamıştır. İyi bir tahsil görmüştür. 19 yaşındayken Sinoplu Yesârî Baba'ya çırak olmuş ve Bektaşîliğe intisap etmiştir. Daha sonra Yesârî Baba'dan etkilenen Kemali Baba'ya çıraklık etmiştir.

Kastamonulu Âşık Fevzi, diğer âşık ve şairlerden farklı olarak aynı zamanda müelliftir. Kendisi iki tane eser kaleme almıştır. Bu eserler, "Fûsûl-ı Âşıkân" ve "Hatırat-ı Fevzi" adını taşımaktadır. Âşık Fevzi bu eserlerini 1890'lı yıllarda yazmaya başlamış 1907 yılında tamamlamıştır. Bu iki yazma eser, şimdiye kadar yayımlanmamıştır. Tarafımızdan yayıma hazırlanmaktadır.

Bu bildirimizde, Âşık Fevzi'nin yukarıda bahsettiğimiz eserlerinde yer alan üstadı Yesârî Baba hakkında verdiği bilgiler ve şiirler değerlendirilecektir. Âşık Fevzi, bu iki eserinde bizzat Yesârî Baba'ya ait olan şiirlere yer vermiştir. Bu şiirlerin daha evvel başka bir yerde yayımlanmadığını düşünmekteyiz. Ayrıca Âşık Fevzi, üstadı için de şiirler kaleme almıştır.

Bu bildiriyle, Kastamonu'daki Bektaşî kültürü ve edebiyatı hakkında bilgi elde etmemizin yanı sıra, Yesârî Baba'nın şiir külliyatına da katkıda bulunmuş olacağız.

Anahtar Kelimeler: Sinoplu Yesârî Baba, Âşık Fevzi, Kastamonu, Bektaşîlik

New Information About Father Yesârî, a Bektashi Poet from Sinop/Batum

Abstract

His real name is Mehmet. He was born in Batumi, Georgia in 1803. He travelled to several parts of Anatolia and became a Bektashi. He stayed at Hacı Bektash Dervish Lodge in Ankara for many years and reached the level of "father". There is not much information about him. Information such as how he started poetry or who was his master is uncertain. We only know that he received the pen-name "Yesârî", which means "left-handed".

Father Yesârî, who came to Sinop to show his people the true path and died there in 1881 after carrying out activities in the area, influenced a number of folk poets in his period. Some of those poets are Geyadi of Tokat, Ceyhuni of Zile, Father Kemali of Kastamonu and Poet Fevzi of Kastamonu.

Poet Fevzi lived between 1857-1917 and he had a good education. When he was 19, he became an apprentice to Father Yesârî of Sinop and became a Bektashi. He later became an apprentice to Father Kemali, who was influenced by Father Yesârî.

Unlike other folk poets and poets, Poet Fevzi of Kastamonu was also an author. He wrote two works, which were titled as "Fûsûl-ı Âşıkân" and "Hatırat-ı Fevzi". Poet Fevzi started to write these works in 1890s and completed them in 1907. These two manuscripts have not been published so far. However, it is being prepared for publication by us.

* Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkiye, eakman@kastamonu.edu.tr

In this presentation, the information and poems presented by Poet Fevzi about his master, Father Yesârî will be examined. In his two works, Poet Fevzi included poems belonging to Father Yesârî himself. We believe that these poems have not been published elsewhere before. In addition to Father Yesârî's poems, Poet Fevzi wrote poems for his master as well.

With this presentation, we aim at contributing to the poetry collection of Father Yesârî, as well as obtaining new information about the Bektashi culture and literature in Kastamonu.

Keywords: Father Yesârî of Sinop, Folk Poet Fevzi of Kastamonu, Bektashi

Giriş

Bektaşî edebiyatında birkaç tane Yesârî mahlasını kullanan kişi vardır. 1930 yılında yayımlanan ve ilk çalışmalarından olan Sadettin Nüzhet'in Bektaşî Şairleri adlı eserinde Filibeli Mustafa Yesârî Babadan söz edilmektedir. Sadettin Nüzhet, bilgi kısmında Filibeli Mustafa Yesârî'yi anlatmış fakat örnek şiirler olarak Batumlu Mehmet Yesârî'nin şiirlerini vermiştir. Edebiyatımızda Yesârî mahlasını kullananlar üzerinde aşağıda yeniden duracağız. Ama bizim esas anlatmak istediğimiz kişi Batumlu Yesârî'dir.

Sadettin Nüzhet'in çalışmasından sonra Ali Ertan 1941 yılında 40 sayfalık "Yesârî Baba" adlı bir kitap neşreder. Kitabın ilk on sayfası Yesârî'nin hayatı ve sanatı üzerinedir. Diğer sayfalarda Yesârî'nin aruzlu ve heceli 42 şiirine yer verilmiştir.

Ömrünü Bektaşî şiirlerini toplamaya adayan kendisi de bir Bektaşî Babası olan Ali Rıza Ögi (1881-1957), 1849 sayfadaki oluşan eserini 1946 yılında tamamlamış fakat kitap olarak bastırılmamıştır. Bu devasa eser, bölüm bölüm, Doğan Kaya yönetiminde yüksek lisans tezi hazırlatılarak gün ışığına çıkartılmıştır. Tez hazırlayanların adları ve tezin künyeleri kaynaklar kısmında mevcuttur.

Yesârî Baba hakkında vereceğimiz bilgiler bu iki temel kaynağa dayanmaktadır.¹

1 Ali Rıza Ögi'nin eserinin [892a] ve [892b] sayfalarında Yesârî Baba hakkında şu bilgiler yer alır: Yesârî Baba on dokuzuncu 'asrda yetişmiş Bektaşî sâz şâ'irlerindedir. Asıl adı "Mehmed"dir. Şakir Ülkütaşır'ın Sinop'da yaptığı araştırmalara göre 1219 [1804]'de Batum'da doğdu. Bir müddet medrese tahsili gördü. Sonra 'âşıklığa heves itdi. Sâz çalmakta maharet sâhibi oldu. Hayâtının mühim bir kısmını Anadolu'da geçirmiştir. Bir müddet Kırşehir Bektaşî Hân-kâh'ında kaldı. Kilâr evi babalığında ve türbedârlıkta bulundu. Bir manzûmesinde şöyle diyor:

"Astânına kılub nakd-i dil ü cânı nisâr,

Cân ü dilden hizmet-i dergâhın itdim ihtiyâr.

Küllük ile 'âlem-i ma'nâda oldum şeh-suvâr,

Devlet-i dünyâyâ itmezsem 'aceb mi i'tibâr."

Nihâyet Sinop'da yerleşdi. Bu şehirdeki Bektaşî Tekyesi'nde iki yıl babalık itdi. Yetmiş sekiz yaşında iken 1297 senesinde Sinop'da vefât itdi.

Zeytünlük mesîresi civârında defn idildi.

Kitâbesi Şudur:

İşitmişdi irci'i savtın çekildi dâr-ı kesretten

İrmişdi vahdete 'azm-ı reh-i dâr-ı bekâ itdi

Nice yıllar kilâr-ı Hankâh-ı Hazret-i Pîrde

İdüb sıdk ile hizmet hakka tahsil-i rızâ itdi

Zamân-ı post-nişinlik geldi ammâ olmadı kısmet

Çerâğ-ı 'ömrini bâd-ı ecel geldi fenâ itdi

Erenler hizmetinde şöyle pîr-i nâ-tüvân oldu

Tarîk-i nâzeninde nâmını fevka'l-'âlâ itdi.

Batumlu Yesârî'nin şöhreti kaldı bu 'âlemde

Yetişdi menzil-i maksûdına terk-i sivâ itdi

Çikub bir er *Gedâyî* söyledi ammâ dü-tarih

Yesârî Hazret-i Pirine cânını fedâ itdi.

Yesârî'nin gerek hece vezniyle gerek arûz vezniyle mecmû'alarda epeyce şiirine tesâdüf idilir. Şakir Ülkütaşır da onun yüz kadar manzûmesini toplamıştır. Sa'deddîn Nüzhet Ergun'un yazmış olduğu "Bektaşî Şâ'irleri Mecmû'ası"nın ilk tabında Filibeli Yesârî nâmına tesbit itdiği şiirlerin de bu şâ'ire 'â'id olduklarını Sa'deddîn Nüzhet merhûm ikinci kitabının 214'üncü sahifesinde zikr itmektedir. Binâ'en-'aleyh Filibeli Yesârî nâmına 1777'inci sahifede gösterdiğimiz şiirlerin de bu Yesârî Baba'ya 'â'id olduğu için buraya kayd idtik. [623/623/937/937/1035/1060/1060/1344/1344/1450] (Kaya, 2020:103).

Batumlu Yesârî Baba 1803 yılında Batum'da doğmuş daha sonra Anadolu'nun muhtelif yerlerini dolaşmış bir Bektaşî'dir. Daha ziyade Kırşehir ve Ankara'da bulunan Yesârî Babanın asıl adı Mehmet'tir. Solak olduğu için Yesârî mahlasını kullandığı söylenmektedir.

Bektaşîliğe intisab ettikten sonra "Baba" unvanını almıştır. Bektaşîlikte bu unvanı almak şöyle olmaktadır: "Eyvallah kapusuna başvuran derviş, evvela dede bağında iki üç sene hizmet eder, kalenderlikte oturur, ondan sonra büyük baba kabul ederse tekkede derviş olup on iki sene altı ay hizmet eder. On iki seneden sonra kismetse baba olur" (Ertan, 1941:4).

Yesârî, Hacı Bektaş tekkesinde bulunan babalıklardan Kiler evi babalığında bulunmuştur. Ömrünün sonuna doğru Sinop'a irşat için giden Yesârî Baba burada tekke açarak birkaç yıl bu tekkenin başında bulunmuştur². 1881 yılında Sinop'ta vefat etmiştir. Türbesi, Zeytinlik civarında yüksek bir yerdedir.

Kaynaklar, Yesârî Babanın hem Bektaşî hem de âşık olduğunu, bütün Bektaşî şâirleri gibi saz çaldığını bildirmektedir (Ertan, 1941:9-10). Yesârî Baba aruzlu şiir yazmada-zaman zaman vezin kusurları olsa da- oldukça başarılıdır. Şiir dili yalındır. Şiirlerini rintçe ve şuh bir edayla söylemiştir. Yesârî'nin hatırı sayılır derecede medrese tahsili gördüğü şiirlerinden anlaşılmaktadır.

Âşık Tokatlı Gedâi'ye mahlasını veren ve ona hayır duada bulunan kişinin Yesârî olduğu bilgisi Muhtar Yahya Dağlı'nın Tokatlı Gedâi adlı eserinde kayıtlıdır(Dağlı, 1943:10).

Yesârî Baba bir müddet Kastamonu'da da bulunmuştur. Müridi Kastamonulu Âşık Fevzi, Yesari Baba'nın 1293 tarihinde Kastamonu'ya geldiğini yazmaktadır. İhsan Ozanoğlu, Yesârî Baba'nın Kastamonu yıllarını yazılı ve sözlü kaynaklardan hareketle iki makalesinde anlatmıştır. Buna göre Yesari, "orta boylu, tıknaz, gür sakallı, keskin nazarlı, vakur, etrafındakilere derhal nüfuz edebilecek evsafı" birisi imiş. Yesari, Kastamonu'da en çok Âşık Kemâli ve Meydâni ile ülfet etmiş, onlarla meşgul olmuş, birkaç kez Nasrullah Camii kürsüsünde vaaz vermiştir (Ozanoğlu,1939:11).

Bu makalesinde Ozanoğlu Yesari'nin "sandın, dayandı, kıyafetini" rediflerinden oluşan üç koşmasını kaydetmiştir (Ozanoğlu, 1939:4).

Kaç tane Yesârî Baba vardır sorusuna şu yanıtları verebiliriz. Batumlu Yesârî Baba'dan başka Filibeli Yesârî Babanın da olduğunu Sadettin Nüzhet 1930 yılında yazmıştı. Bu ikinci Yesârî Baba hakkında Ali Rıza Ögi eserinin [889b] sayfasında şu bilgiyi vermektedir: "El-Hâc Mustafa Yesari Baba'yı Merdivenköy Bektaşî Dergâhı postnişini Mehmed Ali Hilmi Dede Baba'nın han-kâh-ı Hazret-i Pir Hünkâr Hacı Bektaş-ı Vefî'ye postnişin ve dede-baba tayin olundıkları zaman Merdivenköy'deki dergâha vekil olarak bırakmışdır. Üç sene dergâh-ı mezkurde postnişinlik idüp bilahare Yunanistan'ın Teselya kıtasında kâ'in Durbali Sultan Dergâhı'na gitmişdir. Oradan İstanbul'a avdet itmek üzere iken 1325 senesi Muharremü'l-Haram'ının beşinci günü Galos'da vefat itmişdir. Orada medfundur. Elimize geçen birkaç şiirini buraya derc idiyoruz. (623, 623, 938, 938, 1035, 1060,1060, 1344, 1344, 1450) (Kaya 2020:100).

Filibeli Yesârî'den başka bir de Konyalı Yesârî'den söz edilmektedir. Kulağına küpe/mengüş taktığı için "Mengüşlü Yesârî" olarak tanınmış. Konyalı olarak anılan bu zatın aslında Batumlu Yesârî Baba olma ihtimali üzerinde de durulmaktadır (Maden 2012:155).

² Yesârî Babanın Sinop'taki faaliyetleri ve Sinop'taki Bektaşîlik hakkında ayrıntılı bilgi almak için Fahri Maden'in "Batumlu Yesârî Baba ve Sinopta Bektaşîlik" adlı makalesine bakılmalıdır.

Tam emin olmamakla beraber, Ahmet Talat, Çankırılı Zahmi ile arkadaş olmalarını delil göstererek bir de Çankırılı Yesârî olduğunu söyler (Onay, 2018:267). Fakat örnek olarak verdiği şiiirlere baktığımızda bu Yesârî'nin Batumlu Yesârî olduğu âşikârdır.

M. Şakir Ülkütaşır 15 cönkten derlemiş olduğu Yesârî'nin şiiirlerinin bir divançe oluşturacak kadar olduğunu ifade etmektedir (Ülkütaşır, 1979:16). Fakat eldeki şiiirlerin mevcudiyeti o kadar değildir³. Antolojilerde yer alan şiiirler de çoğu kez birbirinin tekrarıdır. Biz burada Yesârî'nin bütün şiiirleri hakkında malumat verecek değiliz. Fakat Ali Rıza Ögi'nin sözü geçen eserinde geçen Yesârî mahlaslı şiiirlerin ilk kıta/beyitlerini vermekten de geri durmayacağız⁴.

Biz de bu çalışmamızda Batumlu Yesârî Babaya ait yeni şiiirlerden bahsedeceğiz.

Elimizde Kastamonu kaynaklı dört farklı mecmuadan aldığımız altı adet şiiirimiz vardır. Mecmua tavsifleri şöyledir:

3 Muhtar Yahya Dağlı "Tokatlı Gedâyi" adlı eserinin onuncu sayfasının dipnotunda Yesârî'nin şiiirlerini kitap olarak hazırladığını bildirmektedir (Dağlı, 1943:10). Fakat bu kitap basılmamıştır.

4 Nami Coşkun'un hazırladığı tezde Yesârî adına iki şiiir kayıtlıdır. Bu şiiirlerin ilk dörtlükleri şöyledir:

1-Nefes

Haşâ birbirinden kim ayrı gördü,
Muhammed 'Ali'dir, 'Ali Muhammed.
Alâ minnâ inna minh buyurdu,
Muhammed 'Ali'dir, 'Ali Muhammed (Coşkun, 2017:835).

2-Nefes

Enel-hak sırrını hazret-i Mevlâ,
Mansur'a bildirdi dâra çekildi.
Esrâr-ı hakkı fehm iden âdemler,
Her birisi bir diyâra çekildi (Coşkun, 2017:835).

Ayşegül Küçükkılıç'ın tezinde ise Yesârî adına beş aruzlu şiiir vardır. Bunların ilk beyitleri şöyledir:

1.şiiir:

Gel ey sâkî yetiştir teşneyem câm-ı musaffâyı
Musaffâ la'lin ey şüh kandırır bezm-i muhibbâyı(Küçükkılıç,2016:1035).

2.şiiir:

Melce'-i 'âlem Muhammed Mustafâ'dır sevdiğim
Lahmın lahmı 'Aliyyü'l-Murtazâ'dır sevdiğim (Küçükkılıç,2016:1036).

3.şiiir:

Aldı der-i dergâhına ol yâr kereminden
Bin türlü vefâ eyledi ol yâr kereminden (Küçükkılıç,2016:1037).

4.şiiir:

Hurşid-i Muhammed feleğin mâhı 'Alî'dir
Herkes eremez sırrına âgâhı 'Alî'dir(Küçükkılıç,2016:1038).

5.şiiir:

Sanma ey zâhid cihân içre sevâbı bekleriz
Terk-i tecrîdiz velî bâb-ı rızâyı bekleriz (Küçükkılıç,2016:1039).

Özlem Takır'ın tezinde de Yesârî'nin iki koşması bulunur. Bunların ilk dörtlükleri şöyledir:

1.şiiir:

Bir aca'ib haldir sırr-ı hakikat
Sen onu maderin işi mi sandın
Dane-i güherden ol dürr-i kıymet
Her gözünden akanı yaş mı sandın (Takır, 2018:493).

2.şiiir:

Cemal-i pakini ey nur-ı didem
Görenler Allah-u Ekber dediler
Yalnız ben değil bil cümle âlem
Teallallahu bu ne diler dediler (Takır, 2018:493).
Süleyman Demir'in tezinde ise bir müseddes semâi yer alır. İlk iki mısraı şöyledir:
Sezâ mı ey gönül çerk-i cihâna i'tibâr itmek
Gönül mürgün o şâhun dergesinde şerm-sâr itmek (Demir, 2016:478).

1.Mecmua:18.5x13 ebatlarında çizgili sarı yapraklı bir defterdir. 44 varaktır. Defterde başta ve sonda kapak bulunmamaktadır. Yazı çeşidi rık'adır. Şiirler deftere kurşun kalemle yazılmıştır. Eserin içerisinde mecmuayı oluşturan kişiye ait bir bilgi yoktur. Eserin yazım tarihi de belli değildir. Eserde Emrah, Zarif, Figâni, Şevki, Püryâni, Gedâyi, Fevzi, Nûri, Kemâli, Yesârî, Kâmil, Fuzûli, Nedim, Kadimi, Dertli, Nesimi, Niyazi, Şeyh Galip, Ekremi, Hamdi, Haydari, Naci, Salim, Sami, Ömer, Zekayi, Şem'î, Rüşdü, Kuddusi, Avni ve Firakî adına kayıtlı yüze yakın şiir bulunmaktadır.

Defterin 30 ve 32.sayfalarında Yesârî mahlaslı iki şiir yer almaktadır. Bu şiirler Kalenderi türünde yazılmıştır. İkisinin de redifi "Ali'dir".Aşağıdaki metinde bu şiirler, 1 ve 2 numaradaki şiirlerdir.

2.Mecmua:19.5x12.5 ebatlarında çizgili sarı yapraklı bir defterdir. Defter 31 varaktır. Başında ve sonunda kapak/cilt yoktur. Yazı çeşidi rık'adır. Yazılar siyah mürekkeple yazılmıştır. Mecmuanın tertip edeni belli değildir. Defterin 31.sayfasında Emrah'ın bir şiirinin sonunda 326 tarihi vardır. Bu tarih miladi 1910 yılına tekabül eder. Bu durumda defterin yazılmaya başlandığı tarih 1900'lü yılların başlarıdır.

Mecmuada Âgâh, Selami, Nuri, Fevzi, Mahfi, Rûzi, Nâbi, Nazif, Emrah, Envar, Fuzûli, Lisani, Rüşdü, Hasan Molla, Kemâli, Kurbanı, Celali, Kadri, Tûrabi, Seyrani, Arif, Ömer, Hüdayi, Yesârî, Mahzûni, Hengâmi, Mirati, Köroğlu, Meydâni, Sabri, Abdi, Perveri'ye ait şiirler vardır. Toplam şiir sayısı 60'a yakındır.

Bu mecmuada Yesârî'ye ait bir şiir vardır. Mecmuanın 30.sayfasında yer alan bu şiir koşma nazım şekliyle yazılmıştır. Şiirin redifi "söz ister"dir. Şiir aşağıda koşmalar bölümünde kayıtlıdır.

3.Âşık Fevzi'nin Mecmuaları: Kastamonulu İshakzâde Âşık Fevzi 1857-1917 yılları arasında yaşamıştır. İyi bir tahsil görmüştür. Şiire ve musikiye meraklıdır. Elimizde, müellifi olduğu iki eseri bulunmaktadır. Bunlar "Mecmûa-yı Şuâra ve Hâtûrât-ı Fevzi" ile "Fusûl-ı Âşıkân"dır. Bunlardan ilkinin hazırlanış tarihi 1320/1902'dir. Eser, kitap formatında baskıya hazırlanmış ise de basılamamıştır. Eserin sayfa sayısı 300'dür. Âşık Fevzi bu eserinde pek çok âşık ve şâirin şiirlerine yer vermiştir. Gezdiği yerlerde (Bursa, Samsun, Giresun, Trabzon, Sinop, Ankara, Bolu) karşılaştığı durumları ve hatıralarını şiir şeklinde dile getirmiştir. Ayrıca pek çok yapıya (cami, çeşme, mezar taşı) yazdığı kitabe ve düşürdüğü tarihleri eserine almıştır. Âşık Fevzi'nin kendisine ait şiirleri de bu mecmua içindedir. Âşık Fevzi üstadım, manevi pederim dediği Yesârî Baba için üç adet şiir söylemiştir.

Fevzi Efendi, "Fusûl-ı Âşıkân" adlı eserini de 1323/1905 tarihinde kitap formatında hazırlamış fakat onu da bastıramamıştır. Bu eser, baş tarafındaki fihrist hariç, 418 sayfadan oluşmaktadır. Eserin içinde divan ve halk şâirlerine ilişkin şiirler ve bu şiirlerin türleri, hangi makamda okundukları ve şâirine ait bilgiler yer almaktadır. Bu mecmuada Yesârî mahlaslı üç şiir vardır.

Sonuç olarak Kastamonu kaynaklı mecmualardan Yesârî mahlaslı altı şiir tespit etmiş oluyoruz. Bunların üçü aruz vezniyle, diğer üçü hece ölçüsüyle yazılmıştır. Bunlar içinde iki aruzlu şiir ile bir hece ölçüsüyle yazılmış şiir, aşağıda zikrettiğimiz kaynaklarda yer almamaktadır. Diğerleri ise daha evvel yayımlanan eserlerde mevcuttur. Bunların nerede yayımlandığı/çeşitlenmesi şiirin sonunda belirtilmiştir.

Aruzlu Şiirler

1-

Kalenderî

Mef û lü/me fâ î lü/ me fâ î lü/fe û lün

Hurşîd-i Muhammed feleğın mâhı Alî'dir
Kimse olamaz sırrına âgâhı Alî'dir

Yok cümle halâyıkda anın sırrına mahrem⁵
Cumhûr erenlerde hakikat şâhı Alî'dir

Sâbit kadem ol ikrârına pîr-i tarîkın
Shev eyleme kim Hakk'a giden râh[1] Alî'dir

Ey dil bulayım dersen eğer rûh-ı necâtı
Sür eşîğine yüzünü dergâh[1] Alî'dir

Ol şîr-i Hudâ server-i dâmâd-ı Muhammed
Vallâhi *Yesârî* Alî billâhi Alî'dir⁶ (1.Mecmua, s.30)

2-
Mef û lü/me fâ î lü/ me fâ î lü/fe û lün

Dillerde kimin hayrıyla hem yâd[1] Alî'dir

Der-i rûz-ı haşr anların imdâd[1] Alî'dir

Var mı görecek dîde-yi dünyâ ile âyâ
Cibrîl-i emînin dahi üstâd[1] Alî'dir

On iki imâm bendeleri hâlis muhlîs
Makbûl-ı Hudâ bunlar evlâd[1] Alî'dir

Haşr eylerimiş âdemi sevdiğiyle Mevlâ
Ey hâce benim sevdiğimin adı Alî'dir

Gam yeme bir dildeki her demde *Yesârî*
Zikr-i Muhammed ola hem nâd[1] Alî'dir (1.Mecmua, s.32)

3-

Semâî

Me fâ î lün Me fâ î lün Me fâ î lün Me fâ î lün

Habîb-i Hak'dan özge dil evinde mihmânım yok ya

Benim gayri effendim sevdiğim şâh-ı sultânım yok ya

---

5 Kelime "merhem" olarak yazılmıştır.

6 Çeşitlenmesi için bkz. (Küçükçakıç, 2016:1038).

Mesîh anın vücûdun mürde iken eyledi zinde
Leb-i la'l[i], tabîb-i hâzık âsâ lokmânım⁷ yok ya

Muzâf eyler o zâlim-i dîn-i a'dâ pençe pençe
Benim emmâre-yi nefsimden özge düşmânım yok ya

Emânetdir cânım bâri Hudâ bir gün alır, ister
Dedim azrâile ben cânı vermem isyânım yok ya

Yesârî rüzgâr yalçın kayadan ne alır bilmem
Geçen gün cânımı cânâna verdim yüz cânım yok ya⁸ (Fusûl-ı Âşıkân, s.221).

Koşmalar

1-
Mektebe varınca bir tıfl-ı sıbyân
Elif okumadan Amme cüz ister
Huylu huyun öğrenmeden nâgehân
Dönüp mahzûn hâcesinden söz [ister]

Enfûs [ü] âfâk-ı esrâr-ı Mevlâ
İhâta eylemiş âlemi eşyâ
Mu'ciz-i erenler nidâ-yı Hudâ
Eşidecek kulak gören göz ister

Bakmasun mâsivâ ehli yüzüme
Men âşığım toz kondurmam özüme
Zamâne dilberi mim koy sözüme
Yesârî yüz versen iki yüz ister (2.Mecmua, s.30)⁹

2-

Zencir Koşma

Ey cânımın cânı, açma dehânı

7 Metinde bu kelime "likânım" şeklinde yazılmıştır.

8 Şiirin başında "Fevzî-yi muhlisi i'tâ eden Yesârî Baba'nın bir nutkudur" yazmaktadır. Şiirin türü olarak da mecmuanın içindekiler kısmında lâübâliyâne/semâî denilmiştir.

9 Ayrıca, şiirin çeşitlenmeleri için bkz. (Ertan, 1941:24)

Erkân-ı merdânı, ehl-i şedde bul
Sûre-yi Rahmanı, seb'ül mesânı
Mu'ciz-i Rabbâni, sırr-ı kadde bul

Cihânın hâhişi, çekerse kişi
Aksidir her işi, etme teftişi
Sür çıkar endîşi, dil gıll u gışşı
Âdâb-ı dervişi, mücerredde bul

Elestden kanıkın, aşka yanıkın
Her sözü sâdıkın, merd-i fâikin
Mahbûbu'l hâlıkın, vasla lâyıkın
Yesârî âşıkın yed-be-yedde bul¹⁰ (Fusûl-ı Âşıkân, s.176).

3¹¹-

Erenler aşını yutanlar bilir
Yutulmadık mâder aşı mı sandın
Ehl-i aşk olanlar bu râha gelir
Bu râha geleni nâşi mi sandın

Âlem içre âlişânı gören var
İnkılabdan âsumanı gören var
Adam var ki tende cânı gören var
Sen kendini sarraf başı mı sandın

Yesârî kulunum ey serv-i râhım
Erdirdin eflâke dûd-i siyâhım
Senin kalbin serçe saraysa şâhım

---

10 Eserin içindekiler kısmında şiir için "San'at-ı zencirden" ifadesi kullanılmıştır. Şiirin başında ise kırmızı mürekkeple "1293'de Kastamonu'da bulunan muhlis üstadım şâir, ârif hakikaten nazif ve latif Gürcü Yesârî Baba'nın bir neşidesidir" yazmaktadır.

11 Eserin içindekiler kısmında şiir için "Gürcüyyü'l asl saz şâirlerinden. Teşrifıyla şeref-yâb olduğum muallimimdir. Sinop'ta medfundur" yazmaktadır. Şiirin başında ise kırmızı mürekkeple "Garib Bestesinden Berây-ı hicviyye Mîzah tarikiyle" denilmiştir.

Benimkin değirmen taşı mı sandın¹²(Fusûl-ı Âşıkân, s.71).

Âşık Fevzî'nin Yesârî Baba hakkında yazdığı şiirler:

Âşık Fevzî henüz 19 yaşında iken Yesârî Baba ile tanışmış ve bir süre onun hizmetinde bulunmuştur. Ona mahlasını da Yesârî Baba vermiştir. Yukarıda sözünü ettiğimiz Hatırat-ı Fevzi adlı eserinde şöyle yazar Fevzi: “On dokuz yaşında iken 1294 tarihinde şeref-i kudümüyle müşerref olduğum eâzım-i şurâdan üstâz u mürebbi peder-i ma’neviyem ârifibillah Yesârî Babanın cüz’i bir müddet hidmetinde bulunarak himmet-i bâlâsına mazhariyetle Fevzî mahlası i’tâ buyurduğunda âcizâne yazup takdim ettiğim manzûme-yi nâçizânemdir. Evzân-ı Türkiye’den/ Bestesi Yanık Kerem/edât cemi’ül eşyanın ulviyetine işâretidir

1-

Bir kerem sâhibi pîr-i kâminden
Bir hırka, bir abâ, bir tâcımız var
Münevver fikirli merd-i âkilden
Muhabbet şem’ine sirâcımız var

Anlaşılmaz hiç sağımız solumuz
Ulvîden kesilmiştir kolumuz
Eğri büğri değil hakdır yolumuz
Derdimize göre ilâcımız var

Yezidlere savt-ı nefret çekeriz
Anların yüzünden zahmet çekeriz
Münkirine tîğ-ı la’net çekeriz
Havârici dilden ihrâcımız var

Yesârî Babadır mübârek nâmı
Aşk olsun bilene Hakdır kelâmı
Sinop’tan uçurdu bana selâmı
Ne gam anın gibi minhâcımız var

Havfullahdan başka şey yok cisminde
Yeni âşık olmuş Fevzî isminde

12 Şiirin çeşitlenmeleri için bkz: (Koca, 1990:527; Kocatürk, 1968:522; Özmen,1995:5; Takır, 2018:493; Ozanoğlu,1939:4).

İnsana müşâbih kıtmir resminde
Kölesi olduğum muhtâcımız var (Hâtırat-ı Fevzi, s.247)

2¹³-

Girdim ayn-ı ceme âdemcesine kâm aldım
Sâki-yi aşk yedinden dolu bir câm aldım
Kırkların bezmine diz çöktüm elif lâm aldım
Verdiğin tutmalıyım emrini mâdâm aldım

*Tıfl iken hâce Yesâri Babadan nâm aldım
Bana bu nâm yetişir aldığı mı tâm aldım*

Çünkü oldum o zaman mürşidimin mültemisi
Gözümü açdı işitdi kulağım canlı sesi
Şu'le-rîz oldu derûnumda nefis nefesi
Bu sünûhât ile şâirliğe etdim heves

*Tıfl iken hâce Yesâri Babadan nâm aldım
Bana bu nâm yetişir aldığı mı tâm aldım*

Giderek âlem-i uşşâkda pûyân oldum
Elde saz, dilde niyâz âşık-ı cânân oldum
Hiçe saydım gam-ı dünyâyı perîşân oldum
Bu imiş gâye-yi aşk dillere dâsitân oldum

*Tıfl iken hâce Yesâri Babadan nâm aldım
Bana bu nâm yetişir aldığı mı tâm aldım*

Mahlasım *Basrî* idi *Fevzî* dedi üstâdım
Şuarâ defterine böyle yazıldı adım
Şi'rimi na'me-yi sazımla demek mu'tâdım

---

13 Şiirin baş tarafında kırmızı mürekkeple "Sinop'da defin-i hâk-i itr-nâk olan mürebbi ve üstâdım Gürcüyyü'l asl Yesârî Baba hakkında müseddes" yazmaktadır.

Edebiyâta imiş mâil-i isti'dâdım

Tıfl iken hâce Yesârî Babadan nâm aldım

Bana bu nâm yetişir aldığımı tâm aldım (Hâtırat-ı Fevzi, s.288)

3¹⁴-

Gazel

Fâ i lâ tün/ Fâ i lâ tün/ Fâ i lâ tün/ Fâ i lün

Nâzenînimden niyâz etdikçe cevr ü nâz gelir

Hâlimi arz eylesem gammâza harf endâz gelir

Sevdiğim dilber serin kanlı âteş meşrebîdir

İ'tidâl üzre değıldir gülmesi kış yaz gelir

Dâğ-ı sînemde yeri vardır şikârımdır benim

Tâir olmaz başka vâdilerde ser-efrâz gelir

Ber-murâd oldum ne gam şimdenkeri derd ü elem

Gelse de bi'l-farz zararsızdır muzırrat az gelir

Cevrini çek, kahrına katlan cefâ-cû dilberin

Böyle kalmaz etdiği cevr ü cefadan vaz gelir

Eyleme vâriyyetin zinhâr ekâbirden dirî'

Cân u dilden anlara ördek verirsen kaz gelir

Elde on telli yanık sazıyla Âşık *Fevzîyâ*

Âşıkâna âsitân-ı pîre hem avâz gelir (Hatırat-ı Fevzî, s.151)

Sonuç

Bu çalışmamızla Batumlu Yesârî Babanın şiir külliyyatına üç yeni şiir ilave ettik. Çalışmamıza dahil ettiğimiz, öğrencisi, manevi evladı olan Kastamonulu Âşık Fevzi'nin kendisi için yazdığı üç şiir de hem Yesârî Baba hem de Âşık Fevzi biyografisine katkı sağlamaktadır. Bu şiirlerden anladığımıza göre Âşık Fevzi 19 yaşında iken Yesârî Baba ile tanışmış ve onun hizmetinde bulunmuş, onu üstat, mürebbi, hatta manevî pederi olarak görmüştür. Daha evvel "Basrî" olan mahlasını Yesârî Baba, "Fevzî" olarak yeniden vermiştir.

Âşık Fevzi, ustasının Gürcü asıllı bir saz şairi olduğunu, 1293 senesinde Kastamonu'ya geldiğini ve Sinop'ta medfun bulunduğunu söylemektedir.

14 Mecmuanın 151.sayfasının kenarında kayıtlı olan bu şiirin altında "14 Mart 307 Sinop'ta Yesârî Babanın türbesi pîşegâhında irticâlen söylenmiş idi" ifadesi yer almaktadır.

Yesârî Baba'nın hem Âşık Tokatlı Gedai'ye hem de Kastamonulu Âşık Fevzi'ye mahlas vermesi ve onların yetişmesine katkı sağlaması onun da bir âşık kolu kurduğu anlamına gelir. Her ne kadar sözü geçen bu iki âşığın Emrah koluna mensup olduğu araştırmacılar tarafından tekrarlanıyorsa da Yesârî Baba'nın da bu kollar arasında bir yerinin olması gerektiği kanaatindeyim.

Bu bildiri vesilesiyle Yesârî Baba hakkında yapılmış yeni çalışmalardan da kısaca söz etmiş olduk. Yeni bulunacak belge ve bilgilerle Yesârî Baba hakkında yapılacak çalışmaların daha ileriye taşınacağını ümit ediyorum.

Kaynakça

- Coşkun, N. (2017). *Ali Rıza Öge'nin Kaydettiği Şiir Mecmuası Üzerine Tedkik*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sivas.
- Dağlı, Y. M. (1943). *Bektaşî Edebiyatından Tokatlı Gedayi*, İstanbul: Maarif Kitaphanesi.
- Demir, S. (2016). *Ali Rıza Öge'nin Kaydettiği Şiir Mecmuası Üzerine Tedkik*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sivas.
- Demir, M. (2016). *Ali Rıza Öge'nin Kaydettiği Şiir Mecmuası Üzerine Tedkik*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sivas.
- Ertan, A. (1941). *Yesâri Baba*. Sinop Halkevi Dil Edebiyat Şubesi Neşriyatı.
- Kaya, D. (2020). *Ali Rıza Öge'nin Şiirler Mecmuası*. Sivas, ekitap/dogankaya.com.
- Kılıç, M. (2018). "Batumlu Yesârî ve Yesârî'nin Yeni Şiirleri". *Uluslararası Geçmişten Günümüze Sinop'ta Türk İslam Kültürü Sempozyumu Bildiriler Kitabı I. Cilt, 5-7 Ekim 2018, Sinop*.
- Koca, T. (1990). *Bektaşî Nefesleri ve Şairleri (13.Yüzyıldan 20.Yüzyıla Kadar)*, İstanbul: Maarif Kitaphanesi.
- Kocatürk, V. M. (1968). *Tekke Şiiri Antolojisi*, Ankara: Edebiyat Yayınevi.
- Kocatürk, V. M. (1963). *Saz Şiiri Antolojisi*, Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Küçükılıç, A. (2016). *Ali Rıza Öge'nin Kaydettiği Şiir Mecmuası Üzerine Tedkik*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sivas.
- Onay, A.T. (2018). *Çankırı Şairleri, (Haz. İbrahim Akyol)*, Çankırı: Çankırı Araştırmaları Merkezi yayınları.
- Ozanoğlu, İ. (1939). "Batumlu Yesârî", *Yeni Görüş Dergisi (Kastamonu)*. Haziran-Temmuz, S. 3-4.
- Özmen, İ. (1995). *Alevî Bektaşî Şiirleri Antolojisi, c.IV (19.Yüzyıl)*. Saypa Yayın Dağıtım.
- Maden, F. (2012). *Batumlu Yesârî Baba ve Sinopta Bektaşîlik*. İstanbul: Bektaşîlerin Serencamı, Kapı Yayınları.
- Sadettin Nüzhet (1930). *Bektaşî Şairleri*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Takır, Ö. (2018). *Ali Rıza Öge'nin Kaydettiği Şiir Mecmuası Üzerine Tedkik*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sivas.
- Ülkütaşır, M. Ş. (1979). "Batumlu Yesârî". *Türk Folkloru* 5: 16-17.